

Het tabaksmerk; het wapen van het land van Kuijk

Aad Kleijweg

De aanleiding om dit artikel te schrijven is omdat ik in het bezit kwam van een pijpenkop die gevonden was in de polder Achterwillens. De meeste pijpenverzamelaars zullen het wel herkennen, dat bij het in bezit komen van een pijpenkop dit weer een aantal vragen oproept, zoals wie is de maker wanneer is hij gemaakt, wat staat erop en voor wie is hij gemaakt enz. Nieuwsgierig hoeveel informatie nog te achterhalen zou zijn ben ik aan de slag gegaan.

Als we de kop bekijken zien we aan de tekst op de rechterzijde dat hij gemaakt is voor een groothandel van tabaksbladeren en de linkerzijde laat het merk van de tabak zien HET WAPEN VAN LAND VAN KUIJK. Met die informatie ben ik begonnen op internet te zoeken, maar daar kwam ik weinig verder. Wel vond ik dat het wapenschild sterke overeenkomsten heeft met het wapenschild van het stadje Cuijk aan de Maas. De

moed nog niet opgegeven doe ik navraag bij leden van de Stichting Nederlandse Tabakshistorie. Zij wisten mij wel een lijstje toe te sturen van tabaks- en sigarenhandelaren die in Cuijk gevestigd zijn geweest zoals de firma J Baars & Zoon NV die het bekende merk Victor Hugo voerden, maar van het merk HET WAPEN VAN LAND VAN KUIK was niets terug te vinden. Mogelijk is het niet een wettig gedeponeerd handelsmerk. Zoekende op internet was ik ook op de site van de Stichting Foto Archiefdienst Cuijk beland waar ik ook een e-mail naar toe gestuurd had in de hoop dat hun mij verder zouden kunnen helpen.

Blij verrast was ik toen ik van de heer Leo Lange van deze dienst een e-mail terug ontving. Hij wist te melden dat er in de archieven niet veel informatie over de Groothandel in tabaksbladeren te vinden was, maar dat er wel wat beeldmateriaal gevonden was waarvan hij mij acht bijlagen deed toekomen welke ik later in dit schrijven zal toelichten.

De vindplaats

Tijdens nieuwbouw in de tachtiger jaren van de vorige eeuw werd in de polder Achterwillens ten westen van Gouda veel stortmateriaal gevonden van Goudse pijpenmakers. Het betrof vooral veel materiaal uit de laatste kwart van de 19e eeuw van de twee Goudse pijpenfabrieken P. Goedewaagen en P van der Want Gzn.

Beschrijving pijpenkop

Afbeelding 1: 1a. Collectie Aad Kleijweg; 1b. Gouda, Achterwillens; 2a. Ovoïde; 2b. Het wapen van Cuijk met tekst "HET WAPEN VAN LAND VAN KUIK"/ Bloeiende tabaksplant met tekst "GROOTHANDEL TABAK IN BLADEN" 2c. Gouds wapenschild/-; 2d. 54 gekroond; 2e. Ongeglasd; 2f. Gebotterd; 2g. Geen radering rondom ketelopening; 2h. ongerookt; 3a. ; 3b. ; 3c. -; 4. 1880-1900; 5. Gouda; 6. Firma P. van der Want Gzn.; 7.

Het is een ovoïde model met op de linkerkant het wapen van Cuijk. Rondom het wapen staat de tekst HET WAPEN VAN LAND VAN KUIK. Op de rechterkant zien we een bloeiende tabaksplant met rondom de tekst GROOTHANDEL TABAK IN BLADEN.

Links op de zijkant van de hiel zien we het wapen van Gouda. Het hielmerk is de gekroonde 54.

De datering van de pijpenkop schat ik op 1880 - 1900. Het merk de gekroonde 54 is in die periode eigendom van de Goudse Pijpenmaker P van der Want Gzn die werkzaam is geweest van 1881 tot 1930.

Eind 19e eeuw begin 20e eeuw zien we wel vaker dat tabakshandelaren reclamepijpen lieten maken om weg te schenken bij een bepaalde hoeveelheid aangekochte tabak. Zo kennen de meesten wel de tabaksmerken St. George en de De Gekroonde Mooren waar tabakspijpjes zijn gemaakt voor de tabakshandelaar Louis Dobbelman te Rotterdam. Ook het Balma pijpje uit Amsterdam is voor de meesten wel bekend. Zo is ook dit wat minder bekend pijpje gemaakt om reclame te maken voor een tabaksmerk, namelijk Het Wapen van het Land van Kuik.

Verpakking

Afbeelding 2: Tabaksverpakking van het bedrijf CHR. HERMANS uit 1920

Om te beginnen zien we hier een afbeelding van een papieren tabakszak uit 1920 waarop we boven de kroon de merknaam zien staan die vrijwel gelijk is aan de tekst op de linkerzijde van de pijpenkop. Ook de tekst aan de rechterzijde op de verpakking is gelijk aan de tekst op de pijpenkop rond de tabaksplant. En uiteraard komt het wapenschild overeen. Met deze overeenkomsten mogen we aannemen dat zowel de pijp als de verpakking voor hetzelfde bedrijf bestemd waren.

Blijkens acte, des 16 Januari 1915
ten overstaan van den ondergeteekenden notaris verleden, is tusschen de Heeren CHRISTIANUS FRANCISCUS HERMANS en PETRUS PHILIPPUS MARIA JOSEPHUS BOGAERS, kooplieden, beiden wonende te Cuijk, aangegaan een

vennootschap

onder de Firma Chr. HERMANS, welke is gevestigd te Cuijk en ten doel heeft het drijven van handel en nijverheid in bladen, tabak, kerntabak, koffie en koloniale waren en aanverwante artikelen.

De vennootschap is aangegaan voor den tijd van 10 jaren, ingegaan zijnde den 1 Januari 1915. Zij wordt telkens voor den tijd van 10 jaren verlengd, zoolies geen opzegging door een der vennooten is gemaekt een jaar vóór het eindigen van den bepaalden tijd.

Ieder der vennooten is bevoegd ten name der vennootschap te handelen, gelden voor haar uit te geven en te ontvangen, de vennootschap aan derden en derden aan de vennootschap te verbladen en met den naam der vennootschap te onderteecken. De toeterneming en ondertekening van beide vennoten wordt echter vereischt tot het huren en verhuuren en verveeren van onroerende goederen, het verleen van zakkelijke rechten, benevens het inkooopen van koopmansgoederen, van machinerien en het afschrijven van handelsbetrekkingen, een en ander een som van vijf en twintig duizend gulden te boven gaande, het aanvaaren van borgtochten, het accepteren en endosseeren en voor avul tekenen van accepten en promissien, het aanstellen en ontsaaken van employés, procederen of beruuden in een proces, aangaan van accoorden en dadingen, doen van kwijtscheldingen, het laten verrichten van buitengewone reparatiën, en het verrichten van alle handelingen, welke niet tot den gewonen werkring der vennootschap behooren.

Het kantoor der vennootschap wordt gehouden te Cuijk in het thans in gebruik zijnde pand in de Molenstraat.

Namens de Vennoten.

H. J. C. VAN BERGEN,
Notaris.

Een bericht uit de plaatselijke krant
De Echo in Cuijk aan de Maas. Nr. 11

Bron: FOTOARCHIEFDIENST CUIJK

Christianus Franciscus Hermans

geboren te Cuijk 15 Maart 1850

overleden te Cuijk 7 October 1940

gehuwd met :

Maria Elisabetha Scheij

Afbeelding 3: Vermelding Notariële acte Vennootschap in De Echo

Afbeelding 4: Portretfoto van Chr. Hermans

Zo zien we verder dat de eigenaar van het bedrijf Chr. Hermans was en dat het bedrijf buiten het verhandelen van tabaksbladeren nog meer activiteiten had, wat in die tijd wel vaker voorkwam, zoals Stoomkoffiebranderij en Stoomtabaksfabriek voor het kerven van tabak.

Onderaan zien we dat het bedrijf gevestigd is in Kuik aan de Maas, een oude schrijfwijze wat we tegenwoordig schrijven als Cuijk a/d Maas.

Dat de naam Chr Hermans tevens de naam van het bedrijf is of beter gezegd van het Vennootschap kunnen we lezen in een bericht uit een plaatselijke krant De Echo uit Cuijk van 16 januari 1915 waar in een notariële acte staat vermeld dat de kooplieden Christianus Franciscus Hermans en Petrus Philippus Maria Josephus Bogaers op 1 januari 1915 een Vennootschap zijn aangegaan met het doel tabaksbladeren, tabak, kerftabak, koffie, koloniale waren en aanverwanten te verhandelen. Wat opvalt is dat de naam van de firma gelijk is aan de naam van de heer Hermans. De reden daarvoor zou kunnen zijn omdat het bedrijf al reeds vanaf 1825 bestaat en mogelijk de naamsbekendheid van Hermans zodanig is dat dit zonde zou zijn en niet zakelijk om deze te veranderen.

Zo is er ook een portretfoto van de heer Chr. Hermans waar wij tevens op kunnen lezen dat hij 15 maart 1850 in Cuijk is geboren en op 7 oktober 1940 op negentigjarige leeftijd te Cuijk kwam te overlijden. Tijdens zijn leven is hij met Maria Elisabetha Scheij getrouwd geweest. Verder is van de Dhr Chr Hermans bekend dat hij lid was van het Rooms Katholiek Kerkbestuur van de Sint Martinuskerk te Cuijk waar hij tevens de dirigent was van het Rooms Katholiek Zangkoor. Aldus hebben we er nu ook een gezicht bij van de opdrachtgever om de reclamepijpjes te laten maken bij P van der Want Gzn. Op de twee foto's uit 1947 zien we de panden aan de Molenstraat waarin het bedrijf Fa. Chr. Hermans vanaf 1825 gevestigd was, zoals we kunnen lezen in de notariële acte. De panden zijn inmiddels afgebroken waarvoor nieuwbouw in de plaats is gekomen waar o.a. enkele kledingzaken zijn gevestigd in de gewijzigde straatnaam "Korte Molenstraat".

Het bedrijf van de heer Chr. Hermans is in 1825 opgericht wat wij kunnen zien in de advertentie van 7-7-1935 en een emaille reclamebord voor koffie. Het bedrijf zal nog tot 9 jaar na het overlijden van de heer Chr. Hermans tot 1949 blijven bestaan. Op reclame-uitingen van vroeger was het modern om de energie waar het bedrijf mee werkte te vermelden, zoals Stoom-tabaksfabriek en Stoomtabaksverrij, een gebruik wat we nu nog zelden zien. Zo kunnen we ook waarnemen dat het bedrijf Fa. Chr. Hermans met de ontwikkelingen van de tijd meegaat, want op de tabaksverpakking van 1920 zien we nog dat het bedrijf van een Stoom-Koffiebranderij in een Elektrische Koffiebranderij is veranderd, hetgeen blijkt uit de krantenadvertentie . Op het emaille reclamebord kunnen we lezen dat zijn koffie overal verkrijgbaar is. En wat moet het gemakkelijk zijn geweest om het telefoonnummer te onthouden.

De afbeeldingen van het bedrijf Chr. Hermans stammen allen van na het passeren van de acte voor een vennootschap in 1915. De pijpenkop dateert ik echter gezien het ovoïde model en de andere vondsten van de vindplaats Achterwillens op 1880 - 1900. Dat wil zeggen dat het tabaksmerk Het Wapen van het Land van Kuik al in gebruik was voordat de heer Hermans een vennootschap aanging met de heer Bogaers.

Afbeelding 5: Foto's van het bedrijfspand Chr. HERMANS in de Molenstraat uit 1947

Fa. CHR. HERMANS

Stoomtabakskerverrij en Elec. Koffiebrandereij

CUYK a.d. Maas

Telef. 4
SINCE 1825

Afbeelding 6: De Maas bij de Maas te Cuijk 17-1887

FIRMA CHR. HERMANS
KOFFIE
CUYK a.d. MAAS

OPGERICHT in 1825
OVERAL VERKRUGBAAR

Afbeelding 6: Advertentie van de Firma CHR. HERMANS uit de Echo te Cuijk 7-7-1935

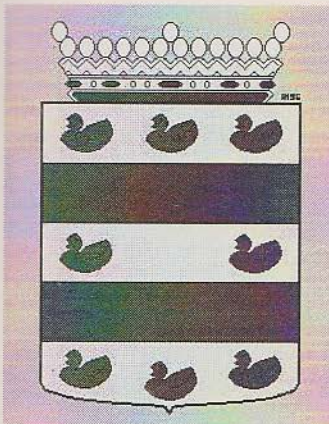
Afbeelding 7 (rechts): emailen reclamebord van de Firma Chr. HERMANS

Wapen en Land van Cuijk

Het Land van Cuijk is in het noordoosten gelegen in de provincie Noord-Brabant onder Nijmegen en ten zuiden van de Maas, daar waar de rivier zijn zuidelijke stroomrichting afbuigt naar het westen. Al voor onze jaartelling was er op de hoger gelegen delen bewoning in het land van Cuijk. Deze mensen waren beter beschermd tegen de woeste onbedijkte Maas. Zij noemden hun plaats Keukja wat later door de Romeinen verandert werd in Ceulum. De Romeinen verdwijnen 400 jaar na Christus. In 1096 werd Cuijk voor het eerst vermeld op een oorkonde (Kuyk). De leenheren die toen aan het bewind waren noemde het land "Land van Cuijk" en zichzelf "Heren van Cuijk". Zij zijn aan het bewind geweest van 1096 tot 1400.

Vooraf Jan I van Cuijk heeft een voorname plaats ingenomen.

Het wapenschild van Cuijk is bekend als familiewapen van zegels aan oorkonden en akten. Van omstreeks 1200 is het oudste zegel bekend van Hendrik van Cuijk. Dat wapenschild bevat twee horizontale balken. We kunnen het wapenschild, dat ook nu nog steeds het wapenschild van de gemeente Cuijk is, als volgt omschrijven. Het schild is van goud met twee balken en acht merletten in rood. In 1233 tijdens het bewind van Albert van Cuijk worden voor het eerst de acht merletten toegepast op het wapenschild. Officieel zijn merletten eenden zonder snavel en poten wat wel vaker op wapenschilden voorkomt. De graveur van de mal van de

pijp en de ontwerper van de tabaksverpakking hebben dat niet zo serieus genomen en daar hun eigen uiterlijk aan gegeven. Ook bij het beeld van Jan I van Cuijk dat heden ten dage nog te bezichtigen is in Cuijk, heeft men dat niet zo serieus genomen want ook daar hebben de merletten pootjes en een snavel gekregen.

Met dank aan:

Louis Bracco Gartner en Bert Bohnen van de Stichting Nederlandse Tabakshistorie Freek Mayenburg voor de informatie omtrent de vindplaats.

In het bijzonder dank aan Leo Lange en de Stichting Foto Archiefdienst Cuijk voor het ter beschikking stellen van beeldmateriaal en informatie van de Firma Chr. Hermans uit Cuijk a/d Maas.

Roken op de seminaries

Jos Engelen

Roken behoort onlosmakelijk bij de stand van de priesters! Of het nu pastoors waren of wereldgeestelijken die aan scholen en seminaries doceerden; dat was om het even. Allen hielden tot voor zeer kort geleden van een goed glas wijn en daarbij behoorden ook sigaar of pijp. En de priesterstudenten redeneerden; goed voorbeeld doet goed volgen, zodat er op de klein- en grootseminaries over heel Nederland lustig op los werd gerookt! Een kleine greep uit de geschiedenis van enkele van deze seminaries tussen 1853 en 2000 geven ons een inzicht in het gebruik van dit genotmiddel: de tabak.

Kleinseminarie Hageveld

Nadat het Klein-seminarie Hageveld eerder gevestigd was in Velsen (sinds 1817) en in Voorhout (sinds 1847), volgde nieuwbouw in Heemstede op een voormalig landgoed. In 1923 werd de school geopend. In 1965 werd het kleinseminarie gesloten. Tegenwoordig is in dit gebouw het College Hageveld, een scholengemeenschap voor voortgezet onderwijs gevestigd.